

de Zemstenaar

onafhankelijk maandblad | september 2024 | nr 225 | jaargang 19 | 10.600 ex

Niet ver van de boom

Eetbaar erfgoed

ZEMST-LAAR – Oude en vergeten soorten appels, peren, pruimen, perziken,... terug op de kaart zetten, dat doet het Pomologisch Kollektief, kortweg Pomko. Ze hebben daarvoor de expertise en een sterk ondernemerschap om met passie de oude soorten fruitbomen en hun kennis te verspreiden. Dat doet Jeroen Delmotte vanuit Zemst.

Fruitsoorten bewaren

Ik luister naar een geweldig gepassioneerde Jeroen in zijn ouderlijk huis, omgeven door fruitbomen in allerlei vormen. Zijn tuin is één deel van de levende databank die Pomko uitbouwt om oude appel- en perenrassen te bewaren. Het is hen niet alleen om het fruit te doen, maar om een gezonde en mooie fruitboom te hebben. Van die fruitbomen kunnen nieuwe fruitbomen gemaakt (geënt) worden om weer aan te planten in het landschap.

De missie van Pomko staat onder tijdsdruk. Heel wat oude fruitbomen - en dan hebben we het over 70 of 100 jaar 'oude krakers' - zijn bijna aan het einde van hun leven. Als ze verdwijnen, dreigt het genetisch materiaal mee te verdwijnen. Wij kennen als consument vandaag nog maar een paar rassen appels en peren, die in massa geproduceerd worden. Maar er bestaan duizenden (!) soorten met namen zoals Joséphine de Malines (1830), Gravensteiner (1669),

Jeskespeer (1780), Jacques Lebel (1825), Elise Rathke (1817), Président van Dievoet (1878), ... Pomko wil deze soorten bewaren voor de toekomst.

In de 18de eeuw stonden hier in Zemst veel boomgaarden. Je vond fruitbomen langs wegen en in bijna elke voortuin. Mechelen was destijds de perenhoofdstad van Europa. Bijna niemand weet dat nog.

Ambitieuus ondernemen

Sinds hun start in 2021 – waarover een artikel verscheen in de Zemstenaar van november – is Pomko en z'n activiteit flink gegroeid. Jeroen en zijn neef Dieter hebben er een derde bestuurder bij met Paul-Emile en rondom hen een netwerk van freelancers en vrijwilligers. Hun databank bevat momenteel 1200 verschillende soorten fruitbomen, voornamelijk appel- en perenrassen, verspreid over drie locaties: Zemst, Wevelgem en Éghezée.

Ze hebben een groot aantal projecten lopen en nog veel meer ideeën in de pipeline. Er zijn samenwerkingen met steden en gemeenten, provincies, subsidiedossiers bij overheden, kastelen, abdijen, rusthuizen, scholen enz. Een paar pronkstukken onder de projecten zijn de Bijloke in Gent, abdij La Ramée in Jodoigne, Kasteel de Borgt in Mechelen en de stad Ieper. Partners die er hun schouders

meem onder zetten om het fruitkundig erfgoed te bewaren voor de toekomst.

De Pomko missie: "Via fruitkundig cultuur-historisch onderzoek, inventarisatie, kweek, aanplant en unieke belevingen, zorgen wij er mee voor dat ons fruitkundig erfgoed bewaard, ontsloten en doorgegeven wordt."

Erfgoedprojecten

In hun projecten zoekt Jeroen steeds naar een sterk èn-èn-èn-verhaal. Een mooi voorbeeld is het SteenWegPark in Mechelen. Daar hebben ze samen met de buurtbewoners een workshop "eerst proeven, dan aanplanten" georganiseerd om oude soorten te leren kennen en te proeven. De appel- en perenrassen die de buurt koos, zullen in het najaar samen aangeplant worden. Ook het vakmanschap dat nodig is voor het aanplanten, snoeien en enten wordt doorgegeven aan de buurtbewoners. Een herintroductie Mechels fruitkundig erfgoed èn een bredere kennisverspreiding om het te kunnen behouden op langere termijn èn een verhaal dat de aandacht waard is in een project dat mensen en een stuk natuur verbindt.

Kasteeltuinen

Pomko heeft verschillende opdrachten in kasteeltuinen. Kasteelheren en hun hoveniers wisselden vroeger enthout uit met collega's van andere kastelen, waardoor er

een gevarieerde selectie van de beste fruitbomen ontstond op een landgoed. De eigenaar wilde de beste soorten hebben.

Jeroen geeft het voorbeeld van de Suprême de Perck. “Die appel hebben we na DNA- en erfgoedonderzoek teruggevonden op het kasteel in Marke. Nu staat er na 150 jaar weer een Suprême de Perck in Perk en door een samen-aankoop in het najaar bij heel wat inwoners van de gemeente. Het is trouwens een zeer lekkere appel”. Een ander voorbeeld is het Rubenskasteel in Elewijt: “We doen daar twee dingen. We onderhouden de historische boomgaard volgens de regels van de kunst. De bomen waren toe aan een restauratieve snoei. En we gaan de fruitbomen die er zijn allemaal determineren; het zijn er een 20-tal om op naam te brengen en toe te voegen aan de databank. Misschien komen we nog enkele oude en vergeten soorten op het spoor.”

“Als duidelijk is om welke soort het gaat, krijgt elke boom een ID. Dat is een metalen plaatje met een QR-code op. Zo is alle info voor iedereen toegankelijk: de kenmerken van de vrucht, wanneer te snoeien, wanneer eten, waarvoor je de vrucht kan gebruiken, ziektes, ...” Pomko heeft als doel deze kennis te digitaliseren, te bewaren en door te geven.

Een andere moderne kasteelheer contacteerde Pomko met een oud schriftje, waarin 95 soorten in een sierlijk handschrift staan opgetekend op vergeelde pagina's. Deze stonden ooit rond het kasteel, maar nu zijn er maar drie van overgebleven. Zijn droom is om alle soorten uit het schrift terug aan te planten.

Jeroen aan het werk in de boomgaard.

Intussen heeft Pomko al 82 soorten gevonden.

De stiel van leifruit

Jeroen toont me in de tuin verschillende vormen van leibomen. De enkele en de dubbele “u”, de Cossonet, de vlakke snoer, de verrier palmet en andere termen die ik niet kende. Een oude fruitteelttraditie, die ook vandaag z'n voordelen heeft. Deze soorten groeien traag en geven veel fruit op een kleine oppervlakte binnen handbereik. Ideaal in een stadstuin of als afsluiting!

Er loopt een meester-leerling traject, waarin drie mensen door de pomologen van Pomko worden opgeleid tot experts in het enten, vormen en snoeien van leifruit. Eén van de leerlingen komt uit Zemst. Dit opleidingsprogramma is van cruciaal belang, want veel van de kennis over het kweken en onderhouden van leifruit zit nog in de hoofden en handen van 80-plussers, en zou anders met hun generatie verloren kunnen gaan. Drie nieuwe meesters is een goede start. Maar Pomko daagt zichzelf uit om hun impact zo groot mogelijk te maken. Voor dit vakmanschap zijn ze een dossier aan

het uitwerken om op de “Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed” te komen en op termijn willen ze ook met buitenlandse partners een Unesco erfgoed-erkenning bekomen.

Feest in de Boomgaard

Is je interesse gewekt? Dan is er binnenkort een geweldige kans om al dat lekkers en al dat moois met eigen ogen te gaan bekijken tijdens het Feest in de Boomgaard. Dan kan je onder meer proeven van oude soorten en verschillende rondleidingen volgen in de boomgaard en het kweekveld. Daarnaast verzorgen partners een streekproductenmarkt. Meer informatie (en inschrijving voor rondleidingen) kan je vinden op: www.feestindeboomgaard.com

Voor de enthousiaste particulier organiseert Pomko regelmatig Entworkshops, Snoeiworkshops en Proefworkshops.

Feest in de boomgaard
Zondag 29 september 2024
van 10-17u
Bos van Aa 1
www.pomko.be

Tekst en foto's: Lene Schroyen